

УДК 021.6:316.422](477)"364"(045)
DOI: 10.36273/2076-9555.2025.4(345).16-22

Василь Паламаренко,
аспірант кафедри артменеджменту
та івент-технологій НАКККиМ,
vpalamarenko@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-9059-1531>

Бібліотечні інновації як основа розвитку центрів культурно-дозвілєвих послуг

У статті проаналізовано особливості інтеграції бібліотечних закладів у культурне життя суспільства та їх трансформації з осередків зберігання й розподілу інформаційних ресурсів у відкриті соціальні простори, що надають широкий спектр послуг — від доступу до інформації до організації культурних заходів, бібліотерапії, налагодження інтерактивної взаємодії з аудиторією тощо.

Наголошено, що сучасні українські бібліотеки виконують функції не лише елементів інформаційної інфраструктури, а й соціокультурних центрів, особливо в умовах воєнних дій і масової міграції.

Висвітлено умови об'єднання бібліотек і будинків культури в центри культури та дозвілля, що є оптимальною моделлю створення багатофункціональних культурних просторів й одночасного реформування бібліотечної системи.

Зауважено, що бібліотеки як інноваційні освітні та культурні центри пропонують різноманітні послуги й сервіси, що виходять за межі традиційного обслуговування читачів. Завдяки доступу до інтернету та цифровим ресурсам бібліотечні установи створюють сприятливе середовище для навчання, саморозвитку й творчості.

За результатами аналізу напрямів розвитку сучасних бібліотек констатовано, що вони демонструють високу адаптивність до умов воєнного часу, успішно поєднуючи традиційні функції з використанням інноваційних технологій.

Ключові слова: інноваційні ресурси бібліотек; центри культурно-дозвілєвих послуг; розвиток соціокультурних закладів у воєнних реаліях

Постановка проблеми. Сучасні бібліотеки активно розвивають співпрацю з різними установами та організаціями соціокультурної сфери, використовуючи інноваційні технології для створення інтегрованих інформаційних ресурсів, застосовуючи широкий спектр соціальних комунікацій і культурно-дозвілєвих послуг, що створює умови для розбудови мережі соціокультурних закладів як ключових елементів національного культурно-інформаційного простору. В умовах війни бібліотеки територіальних громад дедалі більше нагадують сучасні громадські центри, що поєднують різноманітні функції — від надання доступу до інформаційних ресурсів до організації соціальних заходів та освітніх програм.

Завдяки використанню цифрових технологій бібліотеки ефективно забезпечують потреби різних категорій користувачів, створюючи комфортні умови для навчання, творчості й спілкування, що споріднює їхні функції з функціями культурних центрів. Основу для розроблення практичних рекомендацій щодо інноваційного розвитку центрів культурно-дозвілєвих послуг під час війни насамперед мають становити механізми трансформації бібліотек у багатофункціональні соціальні інституції з використанням моделі об'єднання бібліотечних закладів і будинків культури в центри культури й дозвілля, з одного боку, та вико-

ристанням бібліотечних знансєвих та інформаційно-комунікаційних ресурсів для інтеграції установ соціокультурної галузі до інформаційної інфраструктури на всеукраїнському, регіональному й місцевому рівнях, з іншого. Ефективне формування таких просторів потребує чіткого планування та структурованого підходу.

Аналіз досліджень і публікацій. Аналізу наукових теорій і практик організації бібліотечного обслуговування, взаємозв'язку між традиційними й інноваційними формами роботи з громадськістю в бібліотеках присвячено значну кількість досліджень у вітчизняній історіографії. Зокрема, С. Барабаш з'ясовувала ефективність використання мережєвих комунікацій для поширення PR-інформації та визначила роль адвокації інтересів бібліотеки в різних форматах управління [1]; Є. Кияниця розробила модель оптимізації взаємодії бібліотек із різними соціальними групами на регіональному рівні завдяки генерації креативного контенту висококваліфікованими фахівцями та залучення до співпраці спонсорів і фандрейзерів [18]; О. Шедрик розглянула особливості міжнародної співпраці українських публічних бібліотек у контексті державної культурної й інформаційної політики та констатувала, що міжнародні проєкти сприяють модернізації бібліотек і їх інтеграції у світовий науковий простір [22].

У наукових розвідках українських науковців особливу увагу приділено інноваційній діяльності, зокрема проблематиці впровадження моделі відкритої бібліотеки за допомогою блогів (М. Грет [10]); бібліотерапії (Л. Борисенко [4]) й таких інтерактивних форм культурно-дозвілєвої діяльності, як театри-імпровізації, брейн-ринги, виставки, токшоу, фестивалі книги (Т. Сидоренко [19]).

У працях останніх років наведено приклади використання різних видів інформаційно-творчої діяльності (В. Льницький [16]); сучасних практик цифрової трансформації (О. Івашкевич [15]); нових форматів взаємодії в онлайн-середовищі (В. Добровольська, Л. Чередник [13]); івент-менеджменту та проєктного менеджменту для підвищення привабливості публічних бібліотек (Н. Вовк [8], С. Хрущ [21]), які можуть суттєво сприяти підвищенню пізнаваності бібліотеки в інформаційному просторі та залученню нових користувачів до її послуг.

Актуальні перспективи розвитку інформаційно-комунікативної діяльності бібліотек України, які в умовах війни стають центрами громадського життя, висвітлено у статтях Т. Биркович й І. Вільчинської [3], Л. Дем'яненко [11; 12].

Важливе значення для вдосконалення технологій організації бібліотечних послуг і використання знаннєвих ресурсів у взаємозв'язку з діяльністю центрів культурно-дозвілєвих послуг, мають наукові дослідження К. Бережної [2], І. Бурміс [5] і В. Варенка [6], які розглядають моделі реформування закладів соціокультурної сфери, зокрема модель об'єднання бібліотек і будинків культури в центри культури та дозвілля, що відповідатимуть актуальним потребам українського суспільства.

Мета статті — визначення перспективних моделей реформування закладів вітчизняної соціокультурної сфери та обґрунтування впливу бібліотечних інновацій на ефективний розвиток центрів культурно-дозвілєвих послуг в умовах воєнного часу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Бібліотечні інновації — це оригінальні концепції, проєкти та методи, які виходять за межі усталених норм і традиційних підходів. Вони дають змогу впроваджувати нові моделі організації послуг та управління бібліотечною діяльністю, що сприяє підвищенню конкурентоспроможності бібліотек і формуванню їх позитивного іміджу на локальному та загальносуспільному рівнях. Концепція відкритої бібліотеки, що передбачає комплексний підхід, який охоплює ідеологічні, технологічні та правові аспекти, є однією з найважливіших інновацій у сучасній бібліотечній справі, вважає М. Грет, а блоги,

насамперед у контексті просування бібліотечних послуг і популяризації культурно-дозвілєвих заходів, зберігають актуальність для бібліотек як інструменти Веб 2.0, попри зростання популярності соціальних мереж [10].

Креативний підхід до надання культурно-просвітницьких послуг дає змогу трансформувати бібліотеку в багатофункціональний соціальний інститут, покликаний забезпечувати всебічний розвиток користувачів, що свідчить про готовність бібліотекарів до постійних інновацій. Серед різноманітних форм культурно-просвітницької роботи особливу популярність здобули літературні аукціони й марафони, фестивалі книги й виставки, зокрема віртуальні, які постійно еволюціонують та модернізуються. Динаміка розвитку сучасного суспільства зумовила появу нових форматів культурних заходів у бібліотеках, як-от музично-літературні театри, інтелектуальні ігри й творчі майстерні [19, с. 177].

На переконання авторів монографії "Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань", сучасні бібліотеки, в умовах творення національної інформаційної інфраструктури, стають провідними центрами соціальних комунікацій і трансформуються з традиційних сховищ інформації в інтеграційні центри, що сприяє розвитку співпраці в бібліотечно-інформаційній сфері завдяки взаємодії й консолідації [17]. Адаптація складників вітчизняної інформаційної інфраструктури: інформаційно-аналітичних, бібліотечних, архівних центрів — до інтеграції наукових електронних бібліотечно-інформаційних ресурсів України до сучасних світових цифрових комунікацій має відбуватися через розширення можливостей використання різних видів ресурсів, тематичних і професійних вебсайтів, соціальних мереж, тематичних блогів, формування всеукраїнського цифрового наукового простору [14].

Українська бібліотечна асоціація (УБА) реалізує багато важливих проєктів, спрямованих на розвиток бібліотечної справи в Україні й адаптацію бібліотек до нових викликів. Зокрема, у 2020 р. за підтримки Європейського Союзу за програмою "Дім Європи" було реалізовано міжнародний проєкт "Твори культуру: бібліотечні інноваційні послуги". Він мав на меті навчити бібліотекарів створювати інноваційні бібліотечні послуги, як-от 3D-друк, програмування, продукування відеоконтенту тощо, з використанням спеціальної методології "Дизайн-мислення для бібліотек". Серед інших масштабних ініціатив варто виокремити проєкти "Розвиток бібліотек як хабів активних громадян", що підтримує бібліо-

течні установи у прагненні стати центрами громадської активності та сприяти розвитку місцевих ініціатив; "Чотири простори бібліотеки: інноваційна модель діяльності", котрий пропонує нову модель організації бібліотечного простору, що дає змогу ефективно використовувати ресурси та запроваджувати у бібліотеках послуги для розвитку креативних індустрій [20].

В умовах об'єднання територіальних громад, попри наявність розгалуженої мережі публічних бібліотек, Україна стикнулася з проблемою низької залученості користувачів, що актуалізувало завдання реформування бібліотечної системи, зокрема в контексті децентралізації. Експерти пропонують кілька моделей реформування, заснованих на європейському досвіді.

Перша модель передбачає автономне функціонування публічних бібліотек у межах об'єднаних територіальних громад, коли кожна установа самостійно визначатиме оптимальну структуру бібліотечної мережі, дотримуючись мінімального стандарту — одна бібліотека на громаду. Переваги цієї моделі полягають у гнучкості та можливості адаптації до місцевих потреб, однак до недоліків належать ризики недофінансування й неконтрольованого скорочення бібліотечних послуг.

Друга модель реформування передбачає об'єднання публічних і шкільних бібліотек в єдину мережу, що допоможе оптимізувати витрати на їх утримання й розширити спектр послуг. Водночас ця модель потребує ретельного планування й узгодження з вимогами освітньої та культурної політики [5, с. 15].

У контексті дослідження визначальної ролі бібліотек в інноваційному розвитку центрів культурно-дозвілєвих послуг найефективнішою є третя модель, що передбачає об'єднання публічних бібліотек і будинків культури в мультифункціональні центри культури й дозвілля. Модель надає можливість оптимізувати використання ресурсів і приміщень, зберегти наявну мережу соціокультурних закладів, розширити спектр послуг і сервісів, щоб якнайповніше забезпечувати інформаційні, комунікаційні та культурні потреби громади. Водночас також наявні ризики скорочення штатів і проведення додаткових заходів із соціального захисту працівників [2, с. 167].

На переконання О. Івашкевич, модель створення бібліотечними фахівцями продуктів, зручних лише для однієї сторони, неефективна й потребує переходу від пасивної ролі до активної, коли бібліотеки стають центрами інновацій і розвитку. Слід налагодити комунікацію з користувачами для розуміння їхніх потреб і залучення до нових

бібліотечних послуг; відмовитися від архаїчних методів роботи та впроваджувати інновації; використовувати штучний інтелект й інші інформаційно-документаційні технології опрацювання та зберігання ресурсів; заохочувати працівників до ухвалення творчих рішень, що перетворюватимуть "класичного" бібліотекаря на "драйвера" подальших змін [15, с. 53].

Одним із вагомих аспектів успішної інноваційної діяльності бібліотек є розвиток ефективної інформаційно-комунікаційної інфраструктури та впровадження досвіду найкращих інноваційних проєктів у сфері інформаційно-організаційного забезпечення, наприклад, бібліотечні фахівці розробляють тематичні збірники, що містять аналітичні огляди інноваційних практик; створюють інформаційні дайджести, присвячені актуальним тенденціям модернізації бібліотек у контексті адміністративно-територіальної реформи; популяризують ефективні моделі створення молодіжних просторів у бібліотеках України; проводять спеціалізовані заходи та ярмарки, спрямовані на презентацію інноваційних бібліотечних послуг, і семінари-практикуми для обміну досвідом між фахівцями [16].

Використання в діяльності бібліотек новітніх медіатехнологій є ваговою умовою успішного функціонування в сучасному інформаційному суспільстві. Водночас організація інноваційних просторів вимагає чіткого планування та структурованого підходу, вважає С. Хрущ, тож ефективним інструментом для розроблення та реалізації цих стратегій є проєктний менеджмент [21, с. 131]. Багатогранність цифрової трансформації бібліотек передбачає використання гнучких моделей управління змінами. Цифрові бібліотечні проєкти можуть охоплювати широкий спектр напрямів: від створення цифрових сховищ і колекцій до розроблення інтерактивних платформ та віртуальної реальності, від інтерактивних виставок до онлайн-курсів, що підтверджує поліфункціональність діяльності бібліотек.

Бібліотеки стають центрами культурного життя, активно інтегруючись у соціокультурний простір місцевих громад, і пропонують користувачам широкий спектр послуг на умовах партнерства, наголошують В. Добровольська та Л. Чередник. Окрім надання традиційного доступу до книг, сучасні бібліотечні заклади активно використовують цифрові технології, організовують різноманітні заходи й ініціюють нові формати взаємодії: віртуальні виставки, коворкінг-простори, буккросинг, квести, бібліо-флешмоби, онлайн-курси та коучинг. Ці інновації сприяють популяризації читання, залученню

нових користувачів і позиціонуванню бібліотек як сучасних культурних центрів [13, с. 7].

В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну бібліотеки перебрали на себе роль інформаційно-комунікативних соціальних майданчиків і, попри брак матеріально-технічного забезпечення та обмежені ресурси в деяких регіонах, продемонстрували здатність адаптуватися до умов воєнного часу, трансформуючись у багатофункціональні інформаційні центри. Активна участь у протидії дезінформації та підтримка українського суспільства підтверджують важливу роль бібліотек як інститутів, що формують інформаційний простір. Проте для ефективного функціонування бібліотек як інформаційних центрів слід активніше використовувати сучасні комунікаційні технології, розробити нову модель діяльності, котра забезпечить успішне виконання завдань сучасного інформаційного фронту, орієнтованого на європейські цінності, національну єдність і зміцнення громадянської свідомості [7].

Українські бібліотеки виконують завдання популяризації культурної спадщини й традицій локальної ідентичності серед внутрішньо переміщених осіб, беруть активну участь у процесах соціально-культурної реабілітації. Особливо важливу роль відіграють бібліотеки в постраждалих від війни регіонах, де забезпечують доступ до цифрових послуг та інформації, організовують культурні заходи й надають психологічну підтримку. Завдяки різноманітним формам роботи з дітьми (літературні бесіди, клуби за інтересами, бібліотеатри) бібліотечні установи сприяють їх всебічному розвитку та соціалізації. Бібліотеки на рівні територіальних громад трансформуються в поліфункціональні платформи для навчання, творчості та соціальної взаємодії, що об'єднують різні покоління, створюють умови для комунікації та підтримки, розвитку індивідуальних компетенцій, удосконалення вмінь і навичок користувачів [3, с. 46].

Моделювання діяльності будь-якої організації сьогодні є вкрай важливою практичною проблемою, зазначає В. Варенко, оскільки усталена модель функціонування й розвитку бібліотеки в сучасних умовах змінюється на інноваційну. Автор вважає найефективнішими такі моделі розвитку сучасної бібліотеки як мультифункціональної установи, що знаходять розвиток у наукових розробках інших дослідників та можуть стати пріоритетними на певному етапі розвитку установи: "Бібліотека — науково-інформаційний центр", "Бібліотека — культурно-просвітницький центр", "Бібліотека — загальнодоступний освітній центр", "Бібліотека — інформаційно-ана-

літичний центр", "Бібліотека — дозвіллевий центр", "Бібліотека — суспільно-комунікаційний центр" тощо [6, с. 54]. До того ж суттєво зростають темпи розвитку сервісів і послуг бібліотечного середовища; галузевого партнерства (бібліотека — бібліотека); міжсекторального партнерства (бібліотека — заклади культури, науки, освіти, бізнесу, громадські об'єднання тощо); міжнародного партнерства (міжсекторальне та галузеве); партнерства з державними органами влади (законодавчою та виконавчою гілками) тощо [9].

Попри виклики воєнного часу, бібліотеки продемонстрували високу адаптивність, активно впроваджуючи інноваційні методи роботи. Завдяки використанню цифрових технологій і дистанційних форматів роботи бібліотечні установи стали важливими центрами громадського життя не лише у великих містах, які мають більше можливостей, а й у районних громадах, наголошує Л. Дем'яненко. Надаючи доступ до інформації, освіти та культури під час засилля фейків, вони відіграють головну роль у збереженні національної ідентичності та європейських цінностей, оскільки самостійно створюють бази даних, вебсайти та вебпортали, систематизуючи численні інформаційні потоки, життєво необхідні у воєнний час [12, с. с. 19]. Попри цифровізацію багатьох бібліотечних послуг, забезпечення інформаційних потреб під час війни залишається складним завданням через динамічність і різноманітність запитів, обмеженість ресурсів бібліотек та постійне зростання обсягів інформації, що зумовлює потребу посилення просвітницької, експертної, консультативної й інтегративної функцій бібліотек [11, с. 192].

Сучасні бібліотечні заклади дедалі активніше використовують бібліотерапевтичні практики, які допомагають людям впоратися з емоційними труднощами та стресом. Завдяки доступності книг та інформації, різноманітним заходам і затишній атмосфері бібліотеки стають осередками спокою та відпочинку, сприяють підтриманню психологічного здоров'я користувачів. Наприклад, Стрийська районна дитяча бібліотека та Львівська міська централізована бібліотечна система успішно реалізують програми бібліотерапії, спрямовані на роботу із соціально незахищеними категоріями населення, зокрема дітьми-сиротами, дітьми з інвалідністю та особами з особливими потребами. Партнерство з іншими інституціями, як-от служби у справах неповнолітніх та асоціації інвалідів, допомагає бібліотекам надавати комплексну підтримку цим категоріям користувачів. Утім, сьогодні бібліотерапії потребують не тільки діти,

а й військові, котрі виконували завдання в зоні бойових дій, констатує Л. Борисенко [4, с. 59], тому підготовка бібліотечних фахівців обов'язково має охоплювати вивчення основ теорії й практики бібліотерапії.

Перспективним напрямом діяльності бібліотечних установ є поєднання подієвого маркетингу й інтернет-маркетингу. Це рекламні кампанії, присвячені різноманітним подіям, активність в онлайн-просторі, що забезпечить зростання відвідуваності, підвищення пізнаваності бібліотеки, поглиблення взаємодії з аудиторією й формування спільноти, яку можна залучати до різноманітних заходів і послуг [8, с. 33]. Вироблення єдиного стилю комунікації та створення якісного контенту дають змогу сформувати бренд бібліотеки, а впровадження інтерактивних форматів, використання соціальних мереж і підтримка громадських ініціатив — розвивати волонтерські хаби, організовувати допомогу Збройним силам України та внутрішньо переміщеним особам, залучати ширшу аудиторію, забезпечувати різноманітні інформаційні потреби й інтереси різних категорій читачів, надавати доступ до інформації, сприяти культурному розвитку тощо [8, с. 36].

Висновки. Бібліотечні інновації є рушійною силою розвитку бібліотечної справи, оскільки пропонують нестандартні рішення, спрямовані на оновлення змісту та форм обслуговування, удосконалення технологічних аспектів управління бібліотеками. Інновації сприяють успішній трансформації бібліотечних закладів у сучасні центри культурного й інтелектуального розвитку, інформаційні хаби, спроможні забезпечити культурно-дозвілєві потреби різних категорій користувачів та зміцнити їх позиції в інформаційному просторі.

Креативний підхід до культурно-просвітницької діяльності став невіддільною частиною бібліотечних практик, а цифрові формати культурних заходів, як-от віртуальні виставки й інтерактивні програми, сприяють залученню широкого кола користувачів і підвищенню престижу бібліотеки в інформаційному полі. Ефективним інструментом для розроблення та реалізації стратегій створення інноваційних медіапросторів є управління проектами та івент-менеджмент.

В умовах розвитку суспільства знань інформаційно-комунікаційна діяльність бібліотек не-

можлива без таких форм співпраці, як партнерство й інтеграція. Саме бібліотечні установи виконують функцію інтеграції інформаційних ресурсів, перетворюючи їх на знання, доступні для широкого кола користувачів, сприяють об'єднанню зусиль різних соціокультурних установ для досягнення спільних цілей, подолання відомчих бар'єрів і посилення взаємодії між різними типами бібліотек.

Децентралізація відкриває нові можливості для розвитку бібліотечної системи в Україні у взаємозв'язку з іншими соціокультурними закладами, а моделі реформування й функціонування бібліотеки як відкритого мультикультурного простору дають змогу створити сучасні заклади, що відповідатимуть потребам суспільства. Зокрема, модель об'єднання бібліотек і будинків культури в центри культури та дозвілля є одним із можливих варіантів одночасного реформування бібліотечної системи й створення багатофункціональних культурних центрів. Водночас ця модель потребує ретельного планування та врахування соціальних аспектів, зокрема забезпечення зайнятості працівників.

Створення інноваційного комунікаційно-інформаційного середовища в бібліотеках є головним чинником забезпечення їх конкурентоспроможності. Бібліотеки на деокупованих територіях та в регіонах підтримки внутрішньо переміщених осіб стають осередками громадського життя: надають доступ до інформації, організовують культурні заходи та забезпечують психологічну підтримку населення. Зокрема, дитячі майстер-класи, літературні вечори та клуби за інтересами відіграють важливу роль у соціалізації малечі та подоланні наслідків стресу, спричиненого війною. Сучасні бібліотеки дедалі частіше виконують роль терапевтичних просторів, де люди можуть відпочити, відновити емоційну рівновагу та знайти підтримку. Використовуючи різноманітні формати роботи, бібліотеки сприяють поліпшенню психологічного здоров'я відвідувачів.

Водночас проблема створення умов для збереження культурної ідентичності завдяки спільній діяльності бібліотек і культурно-дозвілєвих центрів залишається недостатньо дослідженою у вітчизняній історіографії й потребує подальшого вивчення, а отже має перспективи для висвітлення в наукових працях.

Список бібліографічних посилань

1. Барабаш С. І. Зв'язки з громадськістю в системі соціально-комунікаційної діяльності бібліотеки вищого навчального закладу : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2013. 197 с.
2. Бережна К. С. Публічні бібліотеки України: вектори модернізації в українському суспільстві : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Харьк. держ. акад. культури Харків, 2018. 232 с.

3. Биркович Т. І., Вільчинська І. Ю. Інформаційно-комунікативна діяльність бібліотек України в умовах війни. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 42—48.
4. Борисенко Л. В. Бібліотерапія як нова форма бібліотечних послуг. *Бібліотека. Книга. Наука* : матеріали наук. семінару (Київ, 24—25 квіт. 2018 р.). Київ, 2018. Вип. 1. С. 58—59.
5. Бурміс І. В. Формування моделі публічної бібліотеки в умовах об'єднаних територіальних громад Півдня України. *Бібліотекознавство. Документознавство, Інформологія*. 2021. № 1. С. 12—21. doi: 10.32461/2409-9805.1.2021.229837.
6. Варенко В. М. Моделювання діяльності бібліотек: аналітичні інструменти. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 4. С. 49—55.
7. Війна за цінності: бібліотеки як центри боротьби на інформаційному фронті. За матеріалами виступу Л. Шум. 30.09.2022. *Громадський простір*. URL: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-za-tsinnosti-bibliotekuyak-tsentry-borotby-na-informatsijnomu-fronti>.
8. Вовк Н. Роль івент-менеджменту як бібліотечної інновації в підвищенні привабливості публічних бібліотек: аналіз тенденцій та успішних практик. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 7. С. 32—38.
9. Воскобойнікова-Гузєва О. Соціальне партнерство як чинник розвитку бібліотечно-інформаційної сфери України. *Бібліотечний вісник*. 2014. № 4. С. 3—7.
10. Грет М. Я. Блоги у системі бібліотечних інновацій. *Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка, Каф. книгознавства і бібліотекознавства. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. С. 98—100.
11. Дем'яненко Л. Інститут президентства та бібліотечна справа: особливості функціонування та взаємодії. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2022. Вип. 65. С. 184—194. doi: <https://doi.org/10.15407/nr.65.184>.
12. Дем'яненко Л. Українські бібліотеки в умовах російської агресії: актуальні проблеми та перспективи розвитку. *Вісник Книжкової палати*. 2024. № 9. С. 18—24. doi: 10.36273/2076-9555.2024.9(338).
13. Добровольська В. В., Чередник Л. А. Інноваційна діяльність бібліотек в умовах цифрового суспільства. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 1. С. 5—11.
14. Звіт про науково-дослідну роботу "Цифрові інформаційні ресурси наукових бібліотек України: формування, збереження та використання в умовах воєнного стану та повоєнного розвитку". *Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського*. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6476/>.
15. Івашкевич О. В. Цифрова трансформація бібліотек України: сьогодення та перспективи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 2. С. 50—56.
16. Ільницький В. А. Інформаційно-творча діяльність бібліотек: актуальність сучасних практик. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2022. № 2. С. 26—31.
17. Інформаційно-комунікаційна діяльність наукових бібліотек в умовах розвитку суспільства знань : монографія / О. М. Василенко, Т. В. Добко, Н. Я. Зайченко, Н. Ю. Каліберда, О. Г. Кириленко, О. З. Клименко, Т. М. Коваль, Л. А. Литвинова, К. В. Лобузін, Н. Ф. Самохіна. Київ : НБУВ, 2017. 410 с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002187>.
18. Кияниця Є. О. Розвиток зв'язків бібліотек з громадськістю в соціокультурному просторі регіону : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2017. 220 с.
19. Сидоренко Т. В. Культурно-просвітницька діяльність бібліотек: традиції та вектор змін. *Бібліотека XXI століття: перспективи та інновації* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., Київ, 23 квіт. 2015 р. / М-во освіти і науки України, М-во культури України, Київ. нац. ун-т культури і мистецтв, Наук. б-ка, Каф. книгознавства і бібліотекознавства. Київ : Вид. центр КНУКіМ, 2015. С. 176—179.
20. Проекти. *Українська бібліотечна асоціація*. URL: <https://ula.org.ua/pro-nas/proiektu>.
21. Хрущ С. С. Проектний менеджмент як інструмент ефективного формування інноваційного медіапростору бібліотеки. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. № 3. С. 129—135.
22. Шендрік О. О. Міжнародне співробітництво публічних бібліотек України (90-ті рр. XX ст. — поч. XXI ст.) : дис. ... канд. наук із соц. комунікацій : 27.00.03. Київ. нац. ун-т культури і мистецтв. Київ, 2018. 211 с.

Vasyl Palamarenko,

Postgraduate Student, NACAM

Library innovations as the basis for the development of cultural and leisure service centers in military realities

The article identifies key trends in the integration of library institutions into the cultural life of society and their transformation from centers of concentration and distribution of information resources to open social spaces that provide a wide range of services, from access to information to the organization of cultural events. Modern Ukrainian libraries perform the functions not only of elements of information infrastructure, but also of socio-cultural centers, especially in conditions of military operations and mass migration.

The conditions for combining libraries and cultural centers into cultural and leisure centers are highlighted, which is one of the optimal models for creating multifunctional cultural centers and simultaneously reforming the library system. Libraries, as innovative educational and cultural centers, offer a wide range of services that go beyond the usual library service. Thanks to access to the Internet and various digital resources, libraries create a favorable environment for learning, self-development and creativity.

Analysis of the development directions of modern libraries demonstrates high adaptability to wartime conditions and successful combination of traditional functions with the use of innovative technologies. Library institutions have become important centers of public life, providing a wide range of services, from access to information to the organization of cultural events.

Keywords: innovative library resources; centers of cultural and leisure services; development of socio-cultural institutions in wartime realities

References

1. Barabash S. I. (2013). *Zv'yazky z hromads'kystyu v systemi sotsial'no-komunikatsiynoyi diyal'nosti biblioteki vyshchoho navchal'noho zakladu*. PhD. Kyiv. nac. un-t kulturi i mistectv. Kyiv.
2. Berezhna K. S. (2018). *Publichni biblioteki Ukrayiny: vektory modernizatsiyi v ukrayins'komu suspil'stvi*. PhD. Hark. derzh. akad. kulturi. Kharkiv.
3. Byrkovych T. I., & Vil'chyns'ka I. Yu. (2023). Informatsiyno-komunikatyvna diyal'nist' bibliotek Ukrayiny v umovakh viyny. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 4, pp. 42—48.
4. Borysenko L. V. (2018). Biblioterapiya yak nova forma bibliotechnykh posluh. *Biblioteka. Knyha. Nauka : materialy nauk. seminaru*, 1, pp. 58—59.
5. Burmis I. V. (2021). Formuvannya modeli publichnoyi biblioteki v umovakh ob'yednanykh terytorial'nykh hromad Pivdnya Ukrayiny. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo, Informolohiya*, 1, pp. 12—21. doi: 10.32461/2409-9805.1.2021.229837.
6. Varenko V. M. (2023). Modelyuvannya diyal'nosti bibliotek: analitychni instrumenty. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 4, pp. 49—55.
7. Shum L. (2022). Viyna za tsinnosti: biblioteki yak tsentry borot'by na informatsiynomu fronti. *Gromadskij prostir*. Available at: <https://www.prostir.ua/?news=vijna-za-tsinnosti-biblioteki-yak-tsentry-borotby-na-informatsiynomu-fronti>.
8. Vovk N. (2024). Rol' ivent-menedzhmentu yak bibliotechnoyi innovatsiyi v pidvyshchenni pryvablyvosti publichnykh bibliotek: analiz tendentsiy ta uspishnykh praktyk. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*, 7, pp. 32—38.
9. Voskoboinikova-Huzyeva O. (2014). Sotsial'ne partnerstvo yak chynnyk rozvytku bibliotechno-informatsiynoyi sfery Ukrayiny. *Bibliotechnyy visnyk*, 4, pp. 3—7.
10. Hret M. Ya. (2015). Blohy u systemi bibliotechnykh innovatsiy. *Biblioteka XXI stolittya: perspektyvy ta innovatsiyi : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.*, Kyiv: Vyd. tsentr KNUKiM, pp. 98—100.
11. Dem'yanenko L. (2022). Instytut prezydentstva ta bibliotechna sprava: osoblyvosti funktsionuvannya ta vzayemodiyi. *Naukovi pratsi Natsional'noyi biblioteki Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho*, 65, pp. 184—194. doi: <https://doi.org/10.15407/np.65.184>.
12. Dem'yanenko L. (2024). Ukrayins'ki biblioteki v umovakh rosiys'koyi ahresiyi: aktual'ni problemy ta perspektyvy rozvytku. *Visnyk Knyzhkovoyi palaty*, 9, pp. 18—24. doi: 10.36273/2076-9555.2024.9(338).18-24.
13. Dobrovol's'ka V. V., & Cherednyk L. A. (2023). Innovatsiyna diyal'nist' bibliotek v umovakh tsyfrovoho suspil'stva. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 1, pp. 5—11.
14. Zvit pro naukovu-doslidnu robotu "Tsyfrovi informatsiyni resursy naukovykh bibliotek Ukrayiny: formuvannya, zberezheniya ta vykorystannya v umovakh voyennoho stanu ta povoyennoho rozvytku". (2024). *Natsional'na biblioteka Ukrayiny imeni V. I. Vernads'koho*. Available at: <http://www.nbuv.gov.ua/node/6476/>.
15. Ivashkevych O. V. (2021). Tsyfrova transformatsiya bibliotek Ukrayiny: s'ohodennya ta perspektyvy. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 2, pp. 50—56.
16. Il'nyts'kyi V. A. (2022). Informatsiyno-tvorcha diyal'nist' bibliotek: aktual'nist' suchasnykh praktyk. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 2, pp. 26—31.
17. Vasilenko O. M. et al. (2017). *Informatsiyno-komunikatsiyna diyal'nist' naukovykh bibliotek v umovakh rozvytku suspil'stva znan'*. Kyiv: NBUV. Available at: <http://irbis-nbuv.gov.ua/everlib/item/er-0002187>.
18. Kyanytsya Ye. O. (2017). *Rozvytok zv'yazkiv bibliotek z hromads'kystyu v sotsiokul'turnomu prostori rehionu*. PhD. Kyiv. nac. un-t kulturi i mistectv. Kyiv.
19. Sydorenko T. V. (2015). Kul'turno-prosvitnyts'ka diyal'nist' bibliotek: tradytsiyi ta vektor zmin. *Biblioteka XXI stolittya: perspektyvy ta innovatsiyi : materialy Vseukr. nauk.-prakt. konf.* Kyiv : Vyd. tsentr KNUKiM, pp. 176—179.
20. Proekty. (2025). *Ukrayins'ka bibliotechna asotsiatsiya*. Available at: <https://ula.org.ua/pro-nas/proiekt>.
21. Khrushch S. S. (2023). Proyektnyy menedzhment yak instrument efektyvnoho formuvannya innovatsiynoho mediaprostoru biblioteki. *Bibliotekoznavstvo. Dokumentoznavstvo. Informolohiya*, 3, pp. 129—135.
22. Shendryk O. O. (2018). *Mizhnarodne spivrobotnytstvo publichnykh bibliotek Ukrayiny (90-ti rr. XX st. — poch. XXI st.)*. PhD. Kyiv. nac. un-t kulturi i mistectv. Kyiv.

Надійшла до редакції 3 лютого 2024 року